

Sport en integratie: vanzelfsprekend maar niet vanzelf

Verdiepingstudie Meedoen Allochtone Jeugd door Sport

In opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

**Remco Hoekman
Fons Kemper
Madeleine Frelief**

© *W.J.H. Mulier Instituut
's-Hertogenbosch, 2008*

*W.J.H. Mulier Instituut
Centrum voor sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek*

*Postbus 188
5201 AD 's-Hertogenbosch*

*t 073-6126401
f 073-6126413
e info@mulierinstituut.nl
i www.mulierinstituut.nl*

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1. Inleiding	9
1.1 Meedoen Allochtone Jeugd door Sport	9
1.2 Doel van verdiepingsstudie	9
1.3 Operationele vraagstellingen	10
1.4 Leeswijzer	10
2. Methode van onderzoek	13
2.1 Opzet van de studie	13
2.2 Selectie en onderzoeksinstrumenten	13
2.3 Verantwoording	14
3. Bonden en verenigingen	17
3.1 Beleid bonden	17
3.2 Kenmerken van verenigingen en leden	18
3.2.1 Typering van verenigingen	19
3.2.2 Typering van leden	22
3.3 Visie en aanpak van verenigingen	22
4. Integratie perspectieven	29
4.1 Omgang	29
4.2 Contacten	32
4.3 Betrokkenheid bij vereniging	34
5. Opvoedkundige waarde	37
5.1 Kennismaking met vereniging	37
5.2 Ervaren opvoedkundige waarde leden en ouders	37
5.3 Rol van trainer als opvoeder	40
5.4 Gedragscode	40
6. Conclusies en aanbevelingen	43
6.1 Algemeen	43
6.2 Project opzet	43
6.3 Ouders	43
6.4 Kader	44
6.5 Toeleiding	44
6.6 Integratie	44
6.7 Opvoeden	45
6.8 Gedragsregels	45
6.9 Drempels	45
6.10 Succesfactoren	46
6.11 Perspectief	46

Samenvatting

Het meerjarige programma *Meedoen Allochtone Jeugd door Sport* (programma *Meedoen*) ondersteunt 500 sportverenigingen van negen verschillende sportbonden in elf gemeenten. Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport stelt gedurende de periode 2006-2010 hiervoor de middelen beschikbaar. Het programma richt zich met name op de toeleiding van allochtone jeugd naar de sportverenigingen. Zowel vanwege de kansen die het verenigingsverband biedt voor integratie als vanwege de achterstand in sportdeelname. Dat laatste wordt jaarlijks kwantitatief gemonitord bij alle betrokken verenigingen.

Om het proces van integratie meer kwalitatief te volgen en veranderingen vast te kunnen stellen, wordt een zogeheten verdiepingsstudie uitgevoerd. Voor deze studie is uit de 500 deelnemende verenigingen een vijftigtal clubs geselecteerd. De eerste meting bij deze verenigingen is in maart 2008 afgerond. Bij 44 verenigingen konden bruikbare gegevens verzameld worden. Een afsluitende tweede meting zal in 2010 plaatsvinden. In dit rapport wordt verslag gedaan van de eerste meting.

Als eerste stap in het onderzoek zijn projectplannen van bonden en verenigingen bestudeerd. Bij de verenigingen zijn vervolgens leden, ouders van jeugdleden en verenigingskader geënquêteerd. Bij 18 verenigingen zijn in aanvulling daarop groepsinterviews gehouden bij de drie genoemde categorieën.

Het programma *Meedoen* kende een gefaseerde start. De elf gemeenten en negen bonden hebben op verschillende momenten verenigingen benaderd om deel te nemen aan het programma. Dat proces heeft zich uitgestrekt over een periode van anderhalf jaar. Hierdoor is ten tijde van de verdiepingsstudie een deel van de verenigingen al in volle gang met het programma, terwijl andere verenigingen zich nog in de opstartfase bevinden.

Door de keuze in het programma voor negen sportbonden en de wijze van selecteren vormen de verenigingen in deze studie geen afspiegeling van de ruim 28.000 Nederlandse sportverenigingen. Vergeleken met gegevens uit de *Verenigingsmonitor 2007* zijn de verenigingen in de verdiepingsstudie gemiddeld gesproken groter en tellen meer allochtone leden dan verenigingen in het landelijke panel. Dit bovengemiddelde geldt ook, maar in mindere mate, voor de vertegenwoordiging van allochtonen in het bestuur van de onderzochte verenigingen.

De analyse van de projectplannen van verenigingen laat zien dat er een grote diversiteit aan activiteiten ontplooid is en nog zal worden in de komende jaren. Bondsplannen zijn hierbij duidelijk sturend geweest. Verenigingen die een *Meedoen*-project uitvoeren, werken intensief samen met de gemeenten en bond. Over deze samenwerking wordt positief geoordeeld. De samenwerking met collega-verenigingen blijft vergeleken daarbij iets achter. De scholen worden in nagenoeg alle projecten als een samenwerkingspartner genoemd.

Binnen het project wordt vaak en veel geïnvesteerd in de ouders van de allochtone jonge jeugd. Dit is, getuige de mindere betrokkenheid van deze ouders bij de vereniging, een goede keuze. Verenigingen besteden veel aandacht aan deze ouders bij de eerste kennismaking met de vereniging en bij het opzetten van nevenactiviteiten. In de intakegesprekken worden de ouders

uitgebreid voorgelicht over de gang van zaken bij de vereniging en wordt ook gevraagd of ouders vrijwilligerswerk willen verrichten.

De bonden en verenigingen gebruiken de middelen uit het programma om onder andere het kader van de vereniging te versterken. Goed en voldoende kader wordt als een algemene voorwaarde gezien voor het welslagen van het project. Hierbij wordt vooral geïnvesteerd in deskundigheidsbevordering en het (tijdelijk) aanstellen van uitvoerders.

De sportvereniging vormt een hechte gemeenschap. De leden van de vereniging laten in het onderzoek weten zich onderling sterk verbonden te voelen. De contacten tussen alloctonen en autoctonen blijven veelal beperkt tot de verenigingscontext. Daarbuiten wordt de vriendengroep vooral bepaald door de schoolsituatie en de wijk waarin men woonachtig is. De omgangsvormen in de vereniging worden door leden, ouders en kader als prettig ervaren.

Gedragsregels, bijvoorbeeld in de vorm van een code, zijn bij driekwart van de verenigingen in schriftelijke vorm vastgelegd. Binnen de gedragscode is geen aandacht voor etniciteit of sekse, omdat, zo geven de verenigingen aan, iedereen gelijk is. De regels waar het meest aan wordt gerefereerd in een gedragscode zijn het 'op tijd komen', 'afmelden bij verhindering' en het 'op tijd betalen van de contributie'. Verenigingen ervaren weinig verschillen tussen alloctonen en autoctonen in het naleven van deze gedragsregels. Alle leden weten dat 'je gewoon gedragen', de standaard is.

Naar voren komt dat de sociaal economische positie van allochtone ouders een drempel is om te participeren in vrijwilligerswerk. De allochtone ouders zijn in het weekend (zaterdag) vaak aan het werk. Daardoor kan in sommige gevallen niet aan verenigingsverplichtingen, als het begeleiden bij wedstrijden of het draaien van diensten, voldaan worden. Dit geldt in mindere mate voor autochtone ouders die dit veeleer vanzelfsprekend vinden.

Hoewel de kantines bij veel verenigingen erg Hollands ogen in aankleding en assortiment ervaren allochtone leden en ouders dit niet als een bijzonder knelpunt.

De sportdeelname van alloctonen is vrij traditioneel gericht. Stereotype sportbeelden komen in dit onderzoek nadrukkelijk naar voren. Zo zijn Marokkanen ruim vertegenwoordigd bij de diverse vechtsporten. Turken zijn vooral te vinden bij de voetbalverenigingen en de Antillianen bij de honkbalverenigingen. Het veranderen van dit stereotype beeld zou de sportparticipatie verder kunnen verhogen.

Sportuitval bij allochtone meisjes vindt vooral plaats na de basisschoolleeftijd. De oorzaak ligt veelal in een cultureel bepaald rolpatroon. Kledingvoorschriften worden van kracht, waar in wedstrijdverband niet aan kan worden voldaan. Desalniettemin zijn er verschillende voorbeelden van sportende meiden die dit culturele rolpatroon doorbreken. Veel meer aandacht voor deze terugval in sportdeelname en hoe die te keren, is gewenst.

De leden en de ouders van jeugdleden kennen een opvoedkundige waarde toe aan de sportdeelname in verenigingsverband. Men vindt dat sport vooral heeft bijgedragen aan het beter leren samenwerken. Er is geen verschil waarneembaar tussen allochtone en autochtone leden. Wel wordt door allochtone en autochtone ouders een verschillend belang toegekend aan

het sporten. Sport, en dan vooral sport in verenigingsverband, wordt door autochtone ouders vaak gezien als een onderdeel van de opvoeding. Deze opvatting wordt niet in die mate gedeeld door de allochtone ouders.

Binnen de verenigingen wordt aan de trainer een opvoedkundige functie toegedicht. Tevens wordt hij of zij gezien als de sleutelfiguur voor integratie binnen de vereniging. De trainers zijn zich daar terdege van bewust en geven aan nadrukkelijk aandacht te besteden aan het creëren van een goede sfeer en het overbrengen van de normen en waarden die daarbij horen.

Integratie is een proces van de lange adem, van generaties wordt wel gesteld. Er is tijd voor nodig en het wordt zeker niet van de ene op de andere dag gerealiseerd. In de verdiepingsstudie blijkt dat in de verenigingen de verschillen tussen autochtonen en allochtonen leden minder groot zijn dan wel wordt verondersteld.

De specifieke op allochtonen toegesneden activiteiten die de verenigingen ontplooiën, dragen bij aan de toename van allochtonen in de verenigingssport. De inspanningen van bonden en verenigingen moeten niet beperkt blijven tot het binnenhalen van allochtonen in de vereniging. Betrekken en behouden zijn minstens zo belangrijk. Er is bij verenigingen nog vaak sprake van *trial and error* wat betreft het zich openstellen voor allochtone groepen. Vandaar dat het belangrijk is om succesvolle aanpakken breed uit te dragen. De bonden, gemeenten en kennisinstellingen kunnen hier een rol in vervullen.

De samenwerking met gemeenten en bonden is essentieel gebleken. Over het algemeen is men bij de vereniging zeer positief over hetgeen gemeenschappelijk gerealiseerd is. De onderlinge contacten tussen de verenigingen blijven hierbij wat achter. Op het lokale niveau zouden verschillende verenigingen, onder regie van de gemeente, vanuit een gezamenlijk perspectief elkaar beter kunnen ondersteunen en versterken.

1. Inleiding

1.1 Meedoen Allochtone Jeugd door Sport

In de kabinetsnota *Tijd voor sport* is een belangrijke plaats ingeruimd voor de zogeheten pijler *Meedoen*. Het kabinet wil daarmee ondermeer bereiken dat een groter deel van de bevolking elkaar vaker ontmoet via de sport en meedoet aan maatschappelijke activiteiten. Hierbij gaat speciale aandacht uit naar allochtone jeugd. In het programma *Meedoen allochtone jeugd door sport (Meedoen)* uit de sportnota is dat nader uitgewerkt.¹ Het streven is om ontmoeting, binding, opvoeding en integratie van allochtone jeugd - en hun ouders - in en door sport te stimuleren. Het programma richt zich met name op de toeleiding van allochtone jeugd naar de sportverenigingen: zowel vanwege de kansen die het verenigingsverband biedt voor integratie als vanwege de achterstand in sportdeelname, die vooral tot uitdrukking komt in een lager percentage lidmaatschappen bij sportverenigingen van deze groep.

Concreet kent het programma *Meedoen* een drietal doelen.

Het eerste doel is dat allochtone jeugd meer zal gaan deelnemen aan sport en dat 500 verenigingen meer allochtone leden krijgen, dat wil zeggen integratie *in* de sport. Bij dit programma zijn 9 sportbonden en 11 gemeenten betrokken. De realisatie van dit doel, integratie *in* de sport, wordt gevolgd met behulp van een kwantitatief onderzoek. Een vorm van monitoring waarbij feitelijke veranderingen in sportdeelname en van verenigingslidmaatschap gedurende vier jaar met ingang van 2007 worden gevolgd. Over deze monitoring wordt jaarlijks gerapporteerd.

Het tweede doel van het programma *Meedoen* is dat binnen de sportvereniging of via activiteiten van een bond op scholen of in de buurt allochtone jongeren gaan meedoen in de samenleving en dat belangrijke normen en waarden worden overgebracht, dat wil zeggen integratie *door* de sport. Nader gespecificeerd wil de overheid dat allochtone jongeren een meer evenwichtig maatschappijbeeld, gemengde sociale netwerken en binding met de samenleving krijgen. Van groot belang is de wijze waarop verenigingen - daarbij ondersteund door bond en gemeente - te werk gaan. De verdiepingsstudie waar dit rapport over handelt, richt zich vooral op dit (tweede) doel.

Tenslotte is het derde doel van het programma gericht op reïntegratie. Er worden 50 projecten bij sportverenigingen gestart, zogeheten zorgtrajecten, waarbij moeilijk opvoedbare jongeren worden gereïntegreerd. Ook dit onderdeel van het programma *Meedoen* wordt met behulp van onderzoek gevolgd.

1.2 Doel van verdiepingsstudie

De verdiepingsstudie zal, zoals geformuleerd in de tweede doelstelling van het programma *Meedoen*, gericht zijn op het vaststellen van de mate waarin de betrokken verenigingen erin slagen zich (meer) open te stellen voor allochtonen door ze als nieuwe leden in te kunnen

¹ VWS (2005). *Tijd voor sport*. Den Haag: Ministerie van VWS, pag. 42.

schrijven. De studie zal bovendien kijken naar het integratie- en opvoedingsproces dat binnen de verenigingen zelf plaatsvindt.

Het onderzoek zorgt daarmee voor een aanvulling op de kwantitatieve monitoring waarin alleen (kale) cijfers beschikbaar komen over de toename van de sportdeelname en het percentage allochtone jeugd dat lid is van een sportvereniging (integratie *in* de sport).

Om dit proces in de tijd te kunnen volgen en veranderingen vast te stellen zijn in de verdiepingsstudie twee metingen bij dezelfde groep verenigingen voorgenomen.

Daarvoor is een vijftigtal verenigingen verdeeld over de negen betrokken bonden geselecteerd.

De eerste meting bij deze verenigingen is in maart 2008 afgesloten. Een tweede meting zal tegen het einde van de looptijd van het programma *Meedoen*, eind 2010/begin 2011, bij dezelfde groep verenigingen plaatsvinden. Op die wijze kunnen trends vastgesteld worden.

De voorliggende rapportage doet verslag van de bevindingen op basis van gegevens die in de eerste meting zijn verzameld.

1.3 Operationele vraagstellingen

In de verdiepingsstudie wordt het integratie- en opvoedingsproces bij sportverenigingen in kaart gebracht. Dat is gebeurd aan de hand van verschillende vraagstellingen die een operationalisering zijn van het doel van deze verdiepingsstudie. Antwoorden zijn gezocht op de volgende vragen:

- (1) wat zijn de kenmerken van de betrokken verenigingen, naar omvang, financiële positie, toekomstbeeld en etniciteit?
- (2) welke plannen en acties zijn ondernomen om de allochtone jeugd, in het bijzonder meisjes, bij de vereniging te betrekken?
- (3) welke gedragsregels hanteren verenigingen ten behoeve van integratie?
- (4) welke opvattingen hebben leden, kader en ouders over integratie- en opvoedingsprocessen in de vereniging?
- (5) hoe beoordelen verenigingen de voortgang van het programma *Meedoen* en de samenwerking met gemeente en bond daarbij?
- (6) welke suggesties ter verbetering van het integratie- en opvoedingsproces worden gedaan?

Deze zes vraagstellingen zijn richtinggevend geweest voor het onderzoek. Uitwerking heeft plaatsgevonden in diverse vragenlijsten en interviewprotocollen. Daarbij zijn drie perspectieven gehanteerd: die van de leden, hun ouders en van het verenigingskader.

De beschikbare bonds- en verenigingsplannen ter uitvoering van het programma *Meedoen* zijn eveneens voor dit onderzoek bestudeerd.

1.4 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk (2) worden de methodische kanten van het onderzoek uiteengezet en aangegeven hoe te werk is gegaan. Hier vindt eveneens een verantwoording plaats van het uitgevoerde veldwerk.

In hoofdstuk 3 volgt een schets van de aanpak van bonden en in het verlengde daarvan de werkwijze van de verenigingen. Bij de bonden is gekeken naar de plannen die ingediend zijn in het kader van hun subsidieaanvraag voor deelname aan het programma *Meedoen*. In het tweede deel van dit hoofdstuk wordt gerapporteerd over enkele kenmerken van de onderzochte

verenigingen. Daarna komt de visie en aanpak van het bestuur in het kader van het programma *Meedoen* aan de orde.

Hoofdstuk 4 stelt de integratie naar verschillende gezichtspunten centraal. Gekeken wordt naar de vigerende opvattingen van leden, verenigingskader en ouders over de rol en betekenis van samen sporten voor het integratieproces.

Op een soortgelijke wijze worden in hoofdstuk 5 de opvoedingsaspecten van sport in verenigingsverband belicht.

In het laatste hoofdstuk (6) worden conclusies en aanbevelingen geformuleerd.

De gebruikte onderzoeksinstrumenten (vragenlijsten en interviewprotocollen) zijn opgenomen in de digitale versie van dit rapport dat te raadplegen is op: www.mulierinstituut.nl/publicaties

2. Methode van onderzoek

2.1 Opzet van de studie

De verdiepingsstudie is een onderzoek dat bestaat uit twee metingen bij een selectie van verenigingen betrokken bij het programma *Meedoen Allochtone Jeugd door Sport* (programma *Meedoen*). In de eerste meting is aandacht voor de huidige situatie (eind 2007/begin 2008) en de ondernomen en te ondernemen acties van verenigingen in het kader van het programma. Eind 2010/begin 2011, volgt een tweede meting bij dezelfde groep verenigingen naar de effecten die zijn opgetreden als gevolg van de uitgevoerde activiteiten. Daarbij komt ook het toekomstperspectief van het programma *Meedoen* aan de orde.

2.2 Selectie en onderzoeksinstrumenten

Samenstelling onderzoeksgroep

Om een goed beeld te krijgen van de 500 verenigingen die participeren in het project Meedoen Allochtone Jeugd door Sport is gekozen voor een verdiepende studie bij een deel van deze verenigingen. Uit de deelnemende verenigingen is een selectie gemaakt van 50 verenigingen. De sportverenigingen zijn verdeeld over de negen betrokken bonden waarbij de volgende criteria zijn gehanteerd :

- 5 verenigingen per bond ($9 * 5 = 45$ ver.);
- 3 extra verenigingen van de KNVB (250 ver. in het programma) ($45 + 3 = 48$ ver.);
- 2 extra verenigingen van de KNKF (100 ver. in het programma) ($48 + 2 = 50$ ver.).

De selectie van de verenigingen heeft plaatsgevonden via de bonden. Per bond is gevraagd enkele verenigingen te selecteren die relatief veel ervaring hebben met allochtone leden en enkele verenigingen die relatief weinig ervaring hebben met allochtone leden. Uiteraard voor zover dit mogelijk is bij de diverse bonden.

Bij de geselecteerde verenigingen zijn *vragenlijsten* uitgezet voor het bestuur, contactpersoon voor het project, coaches of trainers, allochtone en autochtone leden en hun ouders. Binnen de groep van 50 verenigingen is vervolgens een tweede selectie gemaakt van 20 verenigingen waarbij *aanvullende interviews* zijn gehouden. Door het gebruik van meerdere onderzoeksmethoden is de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek vergroot.

Vragenlijsten

De vragenlijsten zijn eind 2007/begin 2008 naar de verenigingen gestuurd. Per vereniging zijn de vragenlijsten bestemd voor de contactpersoon, een (bij voorkeur allochtoon) bestuurslid, een coach of trainer, drie allochtone leden (15-23 jaar) en drie autochtone leden (15-23 jaar), en drie ouders van allochtone leden (6-12 jaar) en drie ouders van autochtone leden (6-12 jaar). Elke vereniging heeft zodoende vijftien vragenlijsten ontvangen.

Alle vragenlijsten bevatten een algemeen blok met vragen over de kenmerken van die persoon, betrokkenheid bij de club, contacten bij de club, oordeel over het integratieproces en over de opvoedkundige waarde van het sporten bij de club.

De vragenlijsten zijn opgenomen in de digitale versie van het rapport dat gepubliceerd is op de website van het W.J.H. Mulier Instituut: www.mulierinstituut.nl/publicaties

Aanvullende interviews

Het is te veronderstellen dat binnen bepaalde takken van sport er specifieke belemmeringen zijn voor verschillende etnische groepen om lid te worden of te blijven. Daarom is gekozen voor een flankerende kwalitatieve onderzoeksmethode van groepsinterviews bij 20 verenigingen. Bij interviews kunnen mensen in hun eigen woorden de situatie bij de vereniging beschrijven en met eigen voorbeelden de situatie illustreren.

De 20 verenigingen waar aanvullende interviews hebben plaatsgevonden vormen een subselectie van de 50 verenigingen. Van iedere bond zijn, door het W.J.H. Mulier Instituut in samenspraak met de bonden, twee verenigingen geselecteerd ($9 \times 2 = 18$). Bij de KNVB zijn twee extra verenigingen geselecteerd vanwege het grote aandeel van voetbalverenigingen in het project. Daarmee komt het totaal te interviewen verenigingen op 20.

Bij de aanvullende interviews zijn dezelfde personen betrokken die de vragenlijst hebben ingevuld. Met dien verstande dat bij de ene vereniging van de bond de ouders zijn geïnterviewd en bij de andere vereniging van de bond de leden. Per vereniging zijn (maximaal) drie groepsinterviews gehouden:

- Groepsinterview met allochtone jeugdleden (15-23 jaar) of ouders van allochtone jeugdleden (6-12 jaar)
- Groepsinterview met autochtone jeugdleden (15-23 jaar) of ouders van autochtone jeugdleden (6-12 jaar)
- Groepsinterview met contactpersoon, bestuurslid en jeugdtrainer

De interviews zijn gehouden aan de hand van een topic lijst die is samengesteld op basis van de projectplannen van de vereniging, van de bond en het totale programma en relevante literatuur. De topiclijst is opgenomen in de digitale versie van dit rapport.

2.3 Verantwoording

Over het algemeen waren de verenigingen zeer bereidwillig om deel te nemen aan het onderzoek. Waar zich tijdig afzeggingen van verenigingen hebben voorgedaan, zijn in overleg met de bond andere verenigingen benaderd voor het onderzoek.

Het streven was om bij 50 verenigingen gegevens te verzamelen. Van zes verenigingen zijn, na de nodige reminders, geen vragenlijsten binnen de gestelde termijn retour ontvangen. Ook het afnemen van interviews behoorde niet bij alle van de daarvoor geselecteerde verenigingen tot de mogelijkheden.

Van de 44 verenigingen die wel vragenlijsten hebben ingestuurd zijn minder vragenlijsten ontvangen dan uitgezet zijn. Bij alle categorieën (leden, ouders, bestuurders, trainers en contactpersonen) is het voorgekomen dat minder vragenlijsten zijn ontvangen dan waren uitgezet. Bij de leden en hun ouders was de voornaamste oorzaak hiervoor het gebrek aan allochtone leden in de leeftijdsgroepen die voor het onderzoek zijn geselecteerd. In een enkel geval waren ook geen autochtone leden in de juiste leeftijdsgroep voorhanden bij de verenigingen. Daarnaast hebben verschillende verenigingen aangegeven moeite te hebben met het bereid vinden van vooral allochtone ouders voor het invullen van de vragenlijsten. Hierdoor kunnen in de analyses niet steeds de gegevens van alle 44 verenigingen gebruikt worden.

Tabel 2.1 Responsoverzicht verenigingen naar bond, bruto respons (aantal in onderzoeksvoorstel genoemde verenigingen) en netto respons (aantal verenigingen dat heeft meegewerkt)

Bond	Bruto	Netto
JBN	5	5
KNAU	5	4
KNZB	5	5
NBB	5	4
KNGU	5	5
KNKV	5	5
KNBSB	5	3
KNKF	7	7
KNVB	8	6
Totaal	50	44

De verenigingen is gevraagd de vragenlijsten te laten invullen door mensen die in hun categorie een afspiegeling vormen van de vereniging. Vooral bij de jeugd en ouders blijken mensen geselecteerd te zijn die als zeer trouwe leden/ouders getypeerd kunnen worden. Het betreft de leden en ouders die meer dan gemiddeld betrokken zijn bij de vereniging, vaak bij de vereniging vertoeven, vrijwilligerswerk verrichten, en daarmee niet het gemiddelde verenigingslid of ouder representeren.

Tabel 2.2 Responsoverzicht schriftelijke ondervraging naar respondentcategorie en verwachte, teruggekomen en voor analyses gebruikte vragenlijsten

Categorie	Verwacht	Teruggekomen	Gebruikt
Contactpersoon	44	41	41
Bestuurslid	44	40	40
Trainer	44	44	44
Ouders ²	264	208	176
Leden ³	264	202	168
Totaal	660	535	469

² Bij de ouders zijn de vragenlijsten die zijn ingevuld voor een kind jonger dan 6 jaar of ouder dan 12 jaar niet meegenomen in de analyse, waardoor de netto respons lager ligt.

³ Bij de leden zijn de vragenlijsten die door leden jonger dan 13 jaar of ouder dan 23 jaar zijn ingevuld niet meegenomen in de analyse, waardoor de netto respons lager ligt.

Tabel 2.3 Overzicht afgenomen (groeps)interviews naar respondentcategorie en etniciteit

Categorie	gemengd	allochtoon	autochtoon	totaal
Kader	18			18
Ouders		8	9	17
Leden		7	9	16
Totaal	18	15	18	51

Ten aanzien van de in dit onderzoek gebruikte begrippen allochtonen en integratie is een kanttekening op zijn plaats. Met behulp van de classificatie van geboorteland van de respondent, en dat van de vader en moeder is vastgesteld of er sprake is van een autochtone of allochtone persoon. Evenwel bij verschillende onderdelen in de vragenlijst⁴ en in de groepsinterviews wordt door de betrokken personen een veel minder strikte en systematische afbakening gehanteerd voor het 'allochtoon' zijn. In die veelal ruimere interpretatie speelt het bestaan van culturele verschillen een grote rol. Dat geldt bijvoorbeeld voor mensen met een Indonesische of Molukse achtergrond.

Een soortgelijke verruiming doet zich voor bij het begrip integratie. Ook hier geldt dat in de vragenlijst aan het begrip integratie bepaalde aspecten⁵ worden onderscheiden waarover rapportage plaatsvindt. De ondervraagde personen hanteren bij integratie ook andere perspectieven die vaak impliciet blijven. Een dergelijke subjectieve inkleuring loopt niet in alle gevallen parallel aan de objectievere werkwijze van de onderzoekers. In de interviews is dit - overigens - beperkte verschil zichtbaar geworden.

⁴ In de vragenlijst waren een aantal vragen opgenomen die alleen voor allochtonen waren bedoeld en een aantal vragen die alleen voor autochtonen waren bedoeld. De resultaten lieten zien dat een deel van de allochtonen zichzelf als autochtoon beschouwde en daarom het deel voor autochtonen had ingevuld in plaats van het deel voor allochtonen.

⁵ Bij integratie worden de aspecten omgang, contacten en betrokkenheid bij de vereniging onderscheiden

3. Bonden en verenigingen

3.1 Beleid bonden

Het programma *Meedoen allochtone jeugd door sport* (programma *Meedoen*) is in februari 2006 formeel van start gegaan met de ondertekening van een convenant tussen de vier grote steden, vier sportbonden en de bewindspersonen van Sport en Justitie. Drie maanden later volgen nog eens zeven gemeenten en vijf sportbonden. Daarmee is het programma *Meedoen* gevuld met 500 verenigingen die voor de uitvoering gaan zorgdragen. De verschillende tijdstippen van ondertekening geven al aan dat de start van het programma gespreid over het jaar heeft plaats gevonden. Enkele bonden stonden reeds in de startblokken en konden daarom direct aanvangen. Andere bonden dienden hun plannen op basis van het convenant nog verder uit te werken. Van een gelijktijdige start van bonden en hun respectievelijke verenigingen kan dan ook niet gesproken worden.

De projectplannen van de negen deelnemende bonden sluiten goed aan bij de uitgangspunten van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. De bonden zien voor zichzelf en de aangesloten verenigingen een taak weggelegd om door sport een bijdrage te leveren aan integratie en tevens om in maatschappelijke/opvoedkundig opzicht een rol voor de jeugd te vervullen. De doelstellingen verhoging sportdeelname, preventie en zorg komen in alle projectplannen als richtinggevende kaders terug. Maar er worden daarbinnen door bonden wel verschillende accenten gelegd. Dat komt naar voren in de uitwerking en aanpak van bepaalde onderwerpen en in de omvang van de financiële middelen die daarvoor zijn vrijgemaakt.

Een ander verschilpunt betreft sturingsfilosofie en de plaats van de vereniging daarin. Ruwweg zijn er twee modellen die gehanteerd worden. In het ene model worden er centraal veel activiteiten en instrumenten ontwikkeld die aan de verenigingen ter beschikking worden gesteld voor de uitvoering. Dat kan variëren van het produceren van flyers tot het aanbieden van door de bond opgeleide verenigingsondersteuners. De aanpak van de KNVB en de KNKF zijn voorbeelden die passen in dit model. Het andere model kent een meer decentrale benadering. Verenigingen krijgen naast een beperkt landelijk ontwikkeld aanbod een budget beschikbaar dat naar eigen inzicht - binnen de richtlijnen voor het project - besteed kan worden. Een deel van de keuzes in de uitvoering liggen dan op het lokale niveau. Voorbeelden van bonden die volgens dit model werken zijn KNAU en KNZB.

Wanneer gekeken wordt naar de inhoud van de projectplannen van bonden komen de volgende vier thema's in meer of mindere mate aan bod:

- Kennismakingsactiviteiten op school en in de buurt, gebruik van rolmodellen en publiciteit;
- Verenigingsondersteuning, kaderopleidingen en planvorming;
- Flexibele (light) lidmaatschappen / beperkte kosten lidmaatschap (jeugdsportfonds);
- Betrokkenheid (allochtone) ouders en vrijwilligersinzet.

De kennismakingsactiviteiten worden op scholen en in de buurten aangeboden waar veel allochtonen wonen. Maar de activiteiten zijn daar wel voor 'iedereen' toegankelijk. Het bereik van het project richt zich zo op de autochtone én allochtone jeugd. Niettemin maken de bonden

wel duidelijk dat, met name bij de wijkgerichte activiteiten en de flexibele lidmaatschappen wordt ingespeeld op de interesses en behoeften van allochtone jeugd. Daarbij wordt voor kennismakingsactiviteiten veelvuldig verwezen naar de inzet van rolmodellen. Deze rolmodellen zijn huidige topsporters van allochtone afkomst, waar naar verwachting een grote aantrekkingskracht uitgaat voor de allochtone jeugd.

De bonden besteden naast de activiteiten gericht op werving veel aandacht aan het versterken van de structuur van de vereniging. Een goed georganiseerde vereniging is van groot belang om aantrekkelijk te zijn en te blijven voor zowel de allochtone als autochtone jeugd. Verenigingen die kampen met een tekort aan (gekwalificeerd) kader kunnen niet altijd de kwaliteit bieden die gewenst is, of kunnen de gewenste uitbreiding in het ledenbestand niet realiseren. Om die situatie te voorkomen wordt door de bonden in de plannen veel aandacht besteed aan deskundigheidsbevordering, beleidsontwikkeling en kaderopleidingen. Vanuit dat perspectief is het scheppen van een verenigingsklimaat waar het omgaan met allochtonen ingebed is, belangrijk. In het verlengde hiervan komt het verhogen van de ouderbetrokkenheid in de vorm van vrijwillige inzet steeds naar voren. Hierbij wordt vooral ingezet op de allochtone ouders. Na deze duiding van de bondsplannen op hoofdlijnen, zetten we in de volgende paragraaf de stap naar de betrokken verenigingen.

3.2 Kenmerken van verenigingen en leden

Zoals in hoofdstuk 2 is uiteengezet, kunnen de onderzochte verenigingen niet als een representatieve steekproef van alle verenigingen van de betrokken sportbonden beschouwd worden. Verondersteld mag worden dat de 500 verenigingen die in het project opgenomen zijn, meer dan andere verenigingen van de bond, zich door het thema integratie aangesproken voelen of zich zelfs op dat gebied reeds gemanifesteerd hebben. Voor de 50 verenigingen uit de verdiepingsstudie geldt een gelijksoortige redenering ten opzichte van de 500 waar zij weer een selectie van vormen. Bij de keuze door de bond van de 50 verenigingen speelde immers - impliciet of expliciet - ervaring en reputatie op dit gebied een rol. Derhalve is het goed om na te gaan in hoeverre deze clubs een zekere ‘voorhoede positie’ innemen - dat wil zeggen al eerder met dit thema zijn bezig geweest. De volgende tabel geeft hier uitsluitel over.

Tabel 3.1 Aandacht voor etnische verhoudingen binnen de club vóór de start van het project (in percentages)

	Bestuurders
Ja, regelmatig	28
Ja, soms	33
Nee	39

Bijna tweederde van alle verenigingen geeft aan dat etnische verhoudingen binnen de vereniging op de agenda heeft gestaan nog voor dat er sprake was van deelname aan het programma *Meedoen*. Verondersteld mag worden dat deze eerdere ervaring heeft moegespeeld bij de aanmelding voor deelname aan het programma.

Doordat per bond tenminste vijf verenigingen zijn betrokken in het onderzoek is een gelijke spreiding over de verschillende sporttakken en kenmerken die daarmee samenhangen gewaarborgd.

Gegeven deze wijze van selecteren is het goed om de karakteristieken van de deelnemende verenigingen in de verdiepingsstudie nadrukkelijk te belichten. Dat geldt voor zaken als verenigingsgrootte, financiële positie, samenstelling van het ledenbestand naar leeftijd en geslacht en etniciteit. Apart wordt aandacht besteed aan enkele kenmerken van de leden in de leeftijdsgroep 6-12 jaar en die van 15-23 jaar. Groepen waar het onderzoek zich in het bijzonder op heeft geconcentreerd.

3.2.1 Typering van verenigingen

Aanvangssituatie

Door de start van het programma *Meedoen* in twee fases, zijn de bonden en daarmee de verenigingen niet gelijktijdig aan de slag gegaan. Daarnaast zijn er belangrijke tijdsverschillen ontstaan doordat op het moment van ondertekening van de convenanten sommige bonden nog volop bezig waren met het vormgeven van een projectplan. Dat geldt met name voor de bonden die de tweede tranche ondertekenaars vormden. Een uitgewerkte en concrete bondsaanpak is een voorwaarde voor het succesvol rekruteren van verenigingen. Pas daarna kan de volgende stap gezet worden: het vastleggen per vereniging van de gemaakte afspraken en de tegenprestaties van de bond. Ook hier treden tijdsverschillen op tussen bonden en verenigingen. In de woorden van een verenigingsbestuurder: ‘Wij hebben gewacht met ondertekenen, want eerst zien - dat het geld er is - en dan geloven.’ Dat heeft er toe geleid dat de feitelijke uitvoering door verenigingen van het programma *Meedoen* over een periode van ruim anderhalf jaar gespreid is.

Als gevolg daarvan kan een aantal verenigingen in de verdiepingsstudie al bogen op substantiële ervaringen opgedaan in de loop van het project. Andere verenigingen staan daarentegen nog aan het begin en hebben in een enkel geval het eigen plan van aanpak nog maar net geschreven. Bonden hebben bij de selectie van verenigingen een grote rol gespeeld. Hun netwerk en kennis van de verenigingssituatie zijn belangrijk geweest in het selectieproces en het opstellen van een groslijst. Maar ook de gemeenten hebben hieraan een bijdrage geleverd. Een afstemmingsrol die in de convenanten was vastgelegd. Verschillende verenigingen melden dat zij door de gemeente geattendeerd zijn op het project en dat die ook het pad naar deelname voor hen geëffend heeft.

Ledenbestand

Welk beeld kan geschetst worden van de verenigingen uit de verdiepingstudie als naar het ledenbestand gekeken wordt?

De gemiddelde omvang van de verenigingen bedraagt afgerond 380 leden. Een kwart van de verenigingen heeft minder dan 150 leden. Aan de bovenzijde van de rangorde naar grootte telt een kwart van de verenigingen 600 of meer leden. Daar zit een enkele uitbijter van ruim 1200 leden bij. Vergeleken met de *Verenigingsmonitor 2007* waar de gemiddelde omvang van de vereniging bijna 250 leden is, zijn de verenigingen in de verdiepingsstudie derhalve groter dan het gemiddelde.⁶ Dit wordt deels veroorzaakt door de oververtegenwoordiging van teamsporten in het programma *Meedoen*.

⁶ Kalmthout, J. & Lucassen, J. (2008). *Verenigingsmonitor 2007*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut. Pag. 35.

Interessant is in dit verband te kijken naar de verwachte groei, ondermeer als gevolg van de inspanningen in het kader van het programma *Meedoen*. Een groei-ambitie is bij 90 procent van de verenigingen aanwezig. Op basis van de opgave van de bestuurders kan berekend worden dat de gemiddelde omvang van de club van 380 leden gestegen zal zijn tot ruim 470 in 2010. Een toename met bijna 24 procent in drie jaar. Het zijn vooral de grote verenigingen die verwachten de komende jaren veel ledenwinst te gaan boeken.

Financiële positie

Bij de voorselectie om te komen tot een groep van 500 verenigingen is door bonden en gemeenten nadrukkelijk naar de financiële positie gekeken. Verenigingen waarvan de verwachting is dat zij het project financieel en organisatorisch niet zouden kunnen managen, zijn niet benaderd voor deelname. Echte 'zwakke' verenigingen zullen dan ook niet gauw voorkomen in het programma *Meedoen*. Dit wordt bevestigd in de verdiepingsstudie zoals blijkt uit onderstaande tabel.

Tabel 3.2 Financiële positie van de vereniging (in percentages)

	Bestuurders
zeer gezond	24
Gezond	34
Redelijk	26
minder gezond	11
Zorgwekkend	5

De beoordeling van de financiële basis van de eigen club door de bestuurders laat zien dat slechts bij twee verenigingen de financiële positie als zorgelijk beschouwd wordt. Ruim de helft van de verenigingen (58%) beschrijft de financiële positie als gezond. Dit beeld wijkt niet veel af van het landelijk beeld voor sportverenigingen (65%).

Etnisch profiel

Bij de onderzochte verenigingen (n=40) is er één die op het moment van ondervraging volgens de gehanteerde criteria geen allochtone leden telde. Het gemiddelde aantal allochtonen per vereniging is 63, wat overeenkomt met 16% van het gemiddelde totaal aantal leden (380) dat hierboven berekend is.

Verenigingen met een ledenbestand waar het aandeel allochtonen 10 procent of minder is, vormen 40 procent van verenigingen in de verdiepingsstudie. Landelijk ligt dat percentage veel hoger: namelijk bijna 90 procent.⁷ De helft van de betrokken verenigingen telt 11 tot 50 procent allochtone leden. Drie verenigingen hadden meer dan 50 procent allochtone leden. Hiermee is een flinke spreiding van verenigingen naar etniciteit van het ledenbestand gerealiseerd. In latere analyses zal dan ook onderscheid gemaakt kunnen worden in verenigingen met veel en weinig allochtone leden.

⁷ Kalmthout, J. & Lucassen, J. (2008). *Verenigingsmonitor 2007*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut. Pag. 37.

Besturen

Het besturen van de sportvereniging is een mannenaangelegenheid. Dat is in veel onderzoek aangetoond. Deze ‘wijsheid’ geldt ook voor de verdiepingsstudie. Bij 28 procent van de verenigingen zijn er geen vrouwen die bestuursfuncties vervullen. Daar staat slechts één vereniging tegenover die uitsluitend door vrouwen bestuurd wordt. Dat leidt over alle verenigingen gemeten tot een sterke ondervertegenwoordiging van vrouwen. Ruim zeventig procent van alle bestuurders is een man. In het sportbestuur van de onderzochte verenigingen zitten gemiddeld 1,4 vrouwen met 4 mannen aan de vergadertafel.

Tabel 3.3 Samenstelling besturen van verenigingen (in percentages)

Alleen mannen	28
Mannen en vrouwen	72
Alleen autochtonen	85
Autochtonen en allochtonen	15

De verenigingen kennen maar een zeer beperkt aantal allochtone bestuurders. Slechts 15 procent van de verenigingen in de verdiepingsstudie heeft een bestuurslid met een allochtone achtergrond. Dat is overigens nog altijd hoger dan het landelijke beeld waar het vergelijkbare percentage zeven bedraagt.⁸ Vrouwelijke allochtone bestuurders zijn een onbekend fenomeen. Op het totaal van alle bestuursleden is een kleine vier procent van allochtone herkomst. In een van de interviews wordt op het punt van bestuurlijke participatie door allochtonen, een zekere terughoudendheid gemeld. Een trainer van allochtone herkomst: ‘De Marokkanen kunnen beter voetballen dan organiseren, bij de Nederlanders is dat precies omgekeerd.’

Betrokkenheid

Verenigingen kennen als organisatievorm op vrijwillige grondslag over het algemeen een hoge mate van betrokkenheid van leden. De verenigingen in de verdiepingsstudie laten dat duidelijk zien. De jeugdleden (n= 168) stemmen massaal (93%) in met de uitspraak ‘Ik voel me thuis bij de club’. Er is geen noemenswaardig verschil tussen allochtone en autochtone leden in dit opzicht. Bij de trainers (n=44) ligt die betrokkenheid bij de club zelfs nog iets hoger (95%). De bestuurders, gevraagd naar de betrokkenheid van de leden bij hun vereniging, sluiten aan bij deze bevindingen: 86% meent dat de meeste leden sterk betrokken zijn. In hoofdstuk 5 wordt verder op deze band met de vereniging ingegaan. Dan komen de opvattingen van de leden zelf aan bod.

⁸ Kalmthout, J. & Lucassen, J. (2008). *Verenigingsmonitor 2007*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut. Pag. 49.

3.2.2 Typering van leden

In deze paragraaf wordt kort stil gestaan bij enkele kenmerken van de leden die ondervraagd zijn. Het gaat om zaken die van belang zijn voor de interpretatie van de analyses die in de volgende hoofdstukken worden uitgevoerd.

De leden van de vereniging (13-23 jaar) doen meer dan alleen trainen of aan wedstrijden deelnemen. Een groot deel (39%) van de leden verricht vrijwilligerswerk voor de vereniging. Hetzelfde gaat op voor de ouders van de jonge jeugdleden (6-12 jaar). Van deze ouders verricht 37 procent vrijwilligerswerk voor de vereniging.

De helft van de kinderen van 6-12 jaar is al meer dan twee jaar lid van de vereniging. Meer dan de helft van de leden van 13-23 jaar (55%) is al meer dan vijf jaar lid van de vereniging. Een ruime meerderheid van de leden, ongeacht de leeftijd, komt tenminste twee keer per week bij de vereniging. Van de leden van 6-12 jaar komt 81 procent tenminste twee keer per week terwijl van de leden van 13-23 jaar 91 procent aangeeft tenminste twee keer per week bij de vereniging te zijn.

Een derde van de ouders van de leden van 6-12 jaar geeft aan dat ze de kinderen op eigen initiatief hebben aangemeld bij de vereniging. Via vrienden is 29 procent en via familie is 24 procent bij de vereniging terecht gekomen. Bij de leden van 13-23 jaar verloopt de entree bij de vereniging op een soortgelijke wijze. Zij het dat familie en vrienden belangrijker worden bij de keuze, vergeleken met de jongeren in de leeftijdsgroep van 6-12 jaar. Een kwart geeft aan zich uit eigen beweging te hebben aangemeld bij de vereniging, terwijl eenderde aangeeft dat vrienden hierbij een rol hebben gespeeld. Eveneens een derde van de leden van 13-23 jaar heeft aangegeven dat ze via familie bij de vereniging terecht is gekomen.

3.3 Visie en aanpak van verenigingen

Voor dit onderdeel van de rapportage kan maar ten dele op schriftelijke bronnen zoals verenigingsplannen teruggevallen worden, omdat slechts een deel van de verenigingen beschikt over zo'n plan. Een aantal verenigingen werkt op basis van een contract of een intentieverklaring. Die bieden inhoudelijk veel minder informatie dan een plan van aanpak. Ook zijn enkele verenigingen nog bezig met het uitwerken van een plan. Naast de informatie uit schriftelijke bronnen wordt hier veelvuldig geput uit de interviews met bestuurders en contactpersonen en de vragenlijsten die zij ingevuld hebben.

Gedeelde visie

Overduidelijk is dat de verenigingen bij de ontwikkeling van een visie en aanpak, zich sterk hebben laten leiden door de uitgangspunten zoals die door de bond zijn geformuleerd. Sommige bondsplannen bieden verenigingen ook nadrukkelijk die mogelijkheid. De plannen zijn zo opgesteld dat een één-op-één vertaling naar de lokale situatie heel eenvoudig is. De bonden hebben daarmee een sterk sturingsinstrument in handen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de eerder bij de bonden genoemde inhoudelijke thema's (zie 3.1) ook veelvuldig terugkeren op verenigingsniveau.

De participatie doelstelling voor de allochtone jeugd - het echte meedoen - wordt door alle verenigingen in woord en geschrift breed onderschreven. In de interviews lichten bestuurders toe dat zij die doelstelling om twee redenen belangrijk vinden.

Veel verenigingen achten het een sociale en maatschappelijke verantwoordelijkheid om de allochtone jeugd meer te betrekken. ‘Onze vereniging vormt echt geen afspiegeling van de buurt’ en ‘Hier kunnen wij de jeugd regels leren en laten zien waar de grenzen liggen’, zijn uitspraken die door bestuurders en trainers in dit verband zijn gedaan.

Maar het binnenhalen van allochtone leden gebeurt ook om een andere reden.

Ledengroei wordt sowieso voor de toekomst van de vereniging heel belangrijk geacht. Dan geldt natuurlijk: ‘ieder lid is er één’. Veel verenigingen willen daarom, naast de aandacht voor ledengroei bij allochtone jeugd, ook een verbreding van de werving naar Nederlandse jeugd open houden. Men wil vooral met de slogan ‘sport is er voor iedereen’ naar buiten treden.

Wervingsactiviteiten in een wijk of op een school waar veel allochtonen zijn, zullen naast jeugd uit de doelgroep automatisch ook kinderen van autochtone herkomst bereiken. Dat verhoogt de effectiviteit van de activiteiten in het licht van de noodzakelijk geachte groei-ambitie. Het uitsluiten van de autochtone jeugd van activiteiten die door de vereniging worden georganiseerd is voor nagenoeg alle verenigingen dan ook geen optie. Als bijkomend argument wordt door een bestuurder gesteld: ‘Het voorkomt dat onze activiteiten het stigma van “allochtonenproject” krijgt opgeplakt.’

Wervingsactiviteiten

Een van de belangrijkste middelen om ledengroei bij de allochtone jeugd te realiseren is het opzetten van kennismakingsactiviteiten voor de wijk en scholen. Vrijwel alle verenigingen gaan gericht op zoek naar hun doelgroep. Zij verlaten daarvoor hun vertrouwde sportzaal of -terrein. Onder namen als *clinics*, *demo's*, *try-outs* en *open dagen* worden in buurten en wijken tal van activiteiten opgezet. Foldermateriaal van de bond of topsporters als rolmodel worden ingezet om jeugd te enthousiasmeren en over een eerste drempel heen te helpen. De volgende stap is dan een tijdelijke (gratis) voortzetting bij de vereniging zelf. Bij de teamsporten worden bijvoorbeeld op verschillende plaatsen toernooien opgezet die eindigen in een grootse finale bij de vereniging.

De pijlen van de werving zijn uiteraard ook gericht op scholen. Dat geldt met name voor de basisscholen. In de onderwijscontext worden de kennismakingsactiviteiten van de verenigingen geduid als *introductielessen*, *sport op school*, *naschoolse sport* enz. De grondgedachte is steeds gelijk. Laagdrempelig activiteiten aanbieden die de aantrekkelijke kanten van de sport laten zien. Sommige bonden bieden verenigingen materiaalpakketten aan die van school naar school kunnen verhuizen. Sporten die traditioneel een groot jeugdbestand hebben zoals judo en gymnastiek zijn heel actief voor kinderen onder de twaalf jaar. De verwachting bij de verenigingen is dat de activiteiten richting school (nog) beter zullen aanslaan als de zogeheten combi-functies voor school en sport ingevuld gaan worden. Verenigingen krijgen bij het zoeken naar een ingang bij scholen veel steun van de gemeenten. In het gemeentelijk sportbeleid is er van oudsher veel aandacht voor sport en lichamelijke oefening op scholen. Via sportstimuleringsprojecten waarvoor gemeenten vakleerkrachten beschikbaar stellen kunnen verenigingen makkelijk toegang krijgen.

In de verdiepingsstudie zijn er maar weinig verenigingen die voor hun wervingsactiviteiten met organisaties voor naschoolse opvang samenwerken. In de interviews met bestuurders en

contactpersonen wordt gemeld dat men daar relatief weinig allochtonen aantreft en bovendien de samenwerking niet leidt tot meer verenigingslidmaatschappen.

Als het gaat om het betrekken van allochtone meisjes blijkt de (basis)school de beste partner voor de vereniging te zijn. De school biedt een beschermde en veilige omgeving. Er is nog geen uitgesproken onderscheid in de benadering van jongens en meisjes en kledingvoorschriften zijn vaak nog niet aan de orde. In het voortgezet onderwijs verandert dat snel en zijn de kansen vaak al gekeerd. Veel verenigingen zien bij allochtone meisjes een uitval omstreeks het twaalfde jaar. Bij zwemmen, dansen en gymnastiek wordt dit het vaakst gemeld.

Naast de wijk en school als vindplaats voor allochtone jeugd worden er ook enkele andere organisaties gemeld waarmee initiatieven op dit vlak worden ontwikkeld. Een vereniging heeft bijvoorbeeld contact gezocht met de plaatselijke moskee om daar tijdens de zondagschool voorlichting aan kinderen en ouders te mogen geven over hun sport. Ook wordt een initiatief gemeld waarbij nauw met een welzijnsinstelling wordt samengewerkt.

Versterking kader

Het binnenhalen van leden is een doelstelling waar veel werk door verenigingen van wordt gemaakt. Om te voorkomen dat nieuwe leden na korte tijd weer vertrekken dient veel aandacht aan de opvang en het begeleiding besteed te worden. Een voorwaarde daarvoor is dat de vereniging in sportief en sociaal opzicht goed functioneert. Een rammelende organisatie, trainingen die uitvallen of afgelastingen door het ontbreken van jury zijn funest voor nieuwkomers. Een bestuurslid: ‘Wij staan bekend als een goede sportvereniging, wij bieden talenten een kans om door te groeien, maar ook de ‘mindere’ spelers krijgen bij ons veel aandacht. Daarbij zijn wij best streng in het handhaven van gedragsregels. Veel ouders van allochtone kinderen vinden dat laatste heel belangrijk.’

Hoog op de agenda bij bonden en verenigingen staat dan ook dat er voldoende en kwalitatief goed opgeleid kader voor de nieuwe aanwas beschikbaar moet zijn. Een realistisch streven als bedacht wordt dat 40 procent van de verenigingen in de verdiepingsstudie meldt dat zij niet over voldoende vrijwilligers beschikken. Sommige bonden hebben speciaal voor het programma *Meedoen* cursussen of cursusmodules ontwikkeld die aangeboden worden aan verenigingen om bestaand of nieuw kader op dit punt bij te scholen. Wat eveneens voorkomt is dat bonden kader centraal opleiden en hen vervolgens ter beschikking stellen aan de clubs.

De mogelijkheid om zelf kader te kunnen werven en aanstellen is voor verenigingen ook een motief geweest voor deelname. ‘Wij konden ouders van allochtone kinderen een jurycursus laten volgen en ze zo een plek in onze vereniging geven. Zonder dit project was dit niet mogelijk geweest.’

Betrekken ouders en vrijwilligers

Aan het versterken van kader gaat een succesvol betrekken van ouders vooraf. Verenigingen hebben vaker een probleem met het betrekken van allochtone dan van autochtone ouders. Het organiseren van halen en brengen is daar een voorbeeld van: 40 procent van de verenigingen meldt dat het moeilijk is om allochtone ouders daarbij in te schakelen. Overigens geldt dat vaker voor de ouders van de groep jeugd boven de 12 jaar. De lagere ouderparticipatie wordt door verenigingen niet alleen als een cultureel verschil gezien. Gemeld wordt dat allochtone ouders relatief vaak op zaterdag werken of dat het aantal kinderen in het gezin om andere prioriteiten van de ouders vraagt.

Verenigingen zetten veel activiteiten op om de ouderparticipatie te versterken. Men is daarbij vooral gericht op ouders van jonge kinderen die zich ook het vaakst laten zien als de kinderen komen sporten. Bekende voorbeelden om de betrokkenheid te verhogen zijn het laten meehelpen bij sinterklaasfeesten, het organiseren van een spelletjesdag of het houden van een barbecue. Allochtone ouders wordt dan gevraagd de eigen specialiteiten te verzorgen. Het zijn opstapjes die moeten leiden tot het meer structureel inschakelen van ouders als vrijwilliger. Het betrekken van ouders begint al bij het aanmelden van de kinderen. Er worden intake gesprekken gehouden of vragenlijsten ingevuld waarbij gewezen wordt op de mogelijkheden voor de ouders om iets voor de club te doen. Verenigingen zeggen veel baat te hebben bij een jaarlijkse ouderavond, als variant op de - traditioneel slecht bezochte - algemene ledenvergadering. De introductiegesprekken worden ook benut om aandacht te besteden aan de cultuur en normen en waarden die binnen de vereniging gehanteerd worden.

Gedragscode

Bij integratie als tweezijdig proces komt men de grenzen van elkaars cultuur tegen. Die ontmoeting kan soms conflicterend zijn vanwege verschillende verwachtingspatronen. Om helderheid te bieden over wat in de vereniging de gangbare omgangsregels zijn wordt vaak gebruik gemaakt van gedragsregels of (huis)reglementen. In het onderzoek zijn daar verschillende vragen over gesteld.

Triekwart van de verenigingen beschikt over een dergelijk document. De verenigingen die niet over een reglement beschikken wijzen erop dat er natuurlijk wel regels zijn maar ‘ongeschreven’. Die zijn bekend bij alle betrokkenen. In de praktijk van het trainen en spelen worden die doorgegeven. Men corrigeert elkaar, ‘Hé doe normaal!’ en het verenigingskader grijpt in, indien nodig.

Welke elementen zijn opgenomen in de gedragscodes?

Tabel 3.4 Onderdelen die in de gedragscode zijn opgenomen (in percentages)

Onderdelen van de gedragscode	
Afspraken over afmelden	87
Onderling respect	87
Betalen contributie	71
Luisteren naar de trainer/coach	65
Verbaal en fysiek geweld	61
Gebruik Nederlandse taal	42
Verrichten vrijwilligerswerk	39
Omgang etnische groepen	13
Omgang andere sekse	10

Duidelijk is dat regels over de ‘gewone omgang met elkaar’ in de reglementen domineren. Wat meer op de integratie toegespitste onderdelen – taal en omgang met andere groeperingen – komen relatief minder vaak voor. Een veel gehoord argument hierbij is: ‘Onze regels zijn er voor iedereen, alle leden, ongeacht afkomst en etniciteit.’ Dat er desondanks toch codes zijn met specifieke regels voor omgang met andere etnische groepen of met de andere sekse, heeft volgens bestuurders te maken met vervelende voorvallen of ernstige overtredingen waarbij de algemene regels onvoldoende zeggingskracht bleken te hebben.

Uit de interviews is verder gebleken dat meerdere verenigingen kledingvoorschriften hanteren. Deze voorschriften blijven vaak beperkt tot een verbod op hoofddeksels (petten, hoofddoeken, etc.) tijdens de sportactiviteit. Dit verbod is over het algemeen ingesteld om de veiligheid tijdens het sporten te waarborgen.

Voortgang project

De voortgang van het project is in deze studie beoordeeld door bestuurders en de zogeheten contactpersonen. Deze laatste personen fungeren meestal ook als projectleider bij de vereniging.

Tabel 3.5 Mate van tevredenheid over de voortgang van het project bij de vereniging (in percentages)

	Bestuurders	Contactpersonen
Heel tevreden	10	20
Tevreden	68	68
Geen mening	16	7
Ontevreden	3	2
Heel ontevreden	3	2

Bestuurders en contactpersonen tonen zich in grote meerderheid (heel) tevreden over de voortgang van het project. Bestuurders zijn – niet verwonderlijk – iets minder uitgesproken (geen mening) dan de uitvoerende persoon.

Al eerder is gesproken over de relatie van de clubs met bond en gemeente. In het project zijn deze partijen de belangrijkste sturende en ondersteunende krachten. Hoe wordt de samenwerking met bond en gemeente bij de vereniging ervaren? De volgende twee tabellen laten dat zien.

Tabel 3.6 Mate van tevredenheid over de samenwerking met de bond bij het project in procenten (in percentages)

	Bestuurders	Contactpersonen
Heel tevreden	18	32
Tevreden	61	56
Geen mening	13	5
Ontevreden	8	2
Heel ontevreden	0	5

Tachtig procent van de verenigingen oordeelt positief over de manier waarop met de bond wordt gewerkt in het project. Dat geldt voor de bestuurders en voor de contactpersonen. Met name de opvattingen van de laatste groep zijn relevant omdat zij de *linking pin* tussen bond en vereniging vormen.

Tabel 3.7 Mate van tevredenheid over de samenwerking met de gemeente bij het project (in percentages)

	Bestuurders	Contactpersonen
Heel tevreden	13	24
Tevreden	61	49
Geen mening	18	24
Ontevreden	8	2
Heel ontevreden	0	0

Ook over de samenwerking met de gemeenten zijn de verenigingen in grote meerderheid positief, slechts een enkele club laat weten meer verwacht te hebben.

In alle elf gemeenten worden meerdere sportverenigingen ondersteund in het kader van het programmat *Meedoen*. Verenigingen van verschillende bonden. Per bond vaak meer dan één vereniging. Hoe verloopt de samenwerking op verenigingsniveau?

Tabel 3.8 Mate van tevredenheid over afstemming met andere verenigingen in de gemeente bij het project (in percentages)

	Bestuurders	Contactpersonen
heel tevreden	3	7
tevreden	32	42
geen mening	58	37
ontevreden	8	12
heel ontevreden	0	2

Vergeleken met de bond en gemeente laat de samenwerking tussen de verenigingen een ander beeld zien. De helft van de bestuurders en ruim eenderde van de contactpersonen kan of wil geen oordeel uitspreken. De interpretatie hiervan moet zijn dat de onderlinge samenwerking vaak niet tot stand komt. In de interviews hebben de verenigingen zich ook zo uitgelaten. De verticale communicatie is beter tot stand gekomen dan de horizontale. Verenigingen beschouwen elkaar in zeker opzicht ook als concurrenten: ‘Laten we eerlijk zijn, wij vissen voor het project in dezelfde vijver’, aldus een bestuurder.

4. Integratie perspectieven

Onder meedoen wordt niet enkel verwezen naar het praktische meedoen aan sport. Meedoen heeft ook een integratieve betekenis. Door te sporten in verenigingsverband komt men in contact met mensen met een andere etnische achtergrond. De omgang tussen allochtonen en autochtonen binnen een sportvereniging wordt van grote waarde geacht voor integratie en wederzijds begript. In dit hoofdstuk wordt gekeken hoe de omgang tussen allochtonen en autochtonen wordt ervaren door leden zelf, de ouders en het verenigingskader. Daarnaast is aandacht voor de betrokkenheid van autochtonen en allochtonen bij de vereniging en de contacten die zij met elkaar hebben, binnen en buiten de vereniging.

4.1 Omgang

In hoofdstuk 3 is reeds aangegeven dat nagenoeg alle jeugdleden (13-23 jaar), zonder onderscheid naar etniciteit, zich thuis voelen bij de vereniging (93%). In de onderstaande tabel wordt afzonderlijk naar allochtonen en autochtonen gekeken.

Tabel 4.1 Leden, ouders en trainers/coaches die zich thuis voelen bij de vereniging (in percentages)

	(helemaal) mee eens
Leden	91
Allochtoon	87
Autochtoon	94
Ouders	83
Allochtoon	77
Autochtoon	88
Trainers / coaches	98
Allochtoon	100
Autochtoon	96

Uit de tabel blijkt dat de autochtone leden zich gemiddeld genomen iets meer thuis lijken te voelen bij de vereniging dan allochtone leden (resp. 94% en 87%). Dit geldt tevens voor de ouders van de autochtone leden in vergelijking met de ouders van allochtone leden (resp. 88% en 77%). Niettemin voelen ook de meeste allochtone leden en ouders zich thuis bij de eigen vereniging.

Prettige omgang

Het feit dat zowel allochtonen als autochtonen zich in hoge mate thuis voelen bij de vereniging, schept de verwachting dat er sprake is van een prettige omgang binnen de vereniging. Om deze verwachting te toetsen is door middel van factoranalyse en schaalconstructie een schaal gemaakt voor ‘prettige omgangsvormen’. Door middel van deze schaal kan worden gezien welke groepen in meer of mindere mate prettige omgangsvormen ervaren binnen de vereniging. De volgende items vormen tezamen de schaal voor ‘prettige omgangsvormen’:

- In deze club gaan mensen op een prettige manier met elkaar om;
- ik voel me thuis bij de club;

- in de club is geen verschil in omgang met allochtone en autochtone sporters;
- er wordt rekening gehouden met de wensen en gewoonten van alle leden;
- als er in de club wordt gediscrimineerd, wordt er onmiddellijk iets van gezegd.

Tabel 4.2 Percentage autochtone en allochtone leden dat het met de volgende stellingen (helemaal) eens is

	autochtonen	allochtonen
Ik voel me thuis bij de club	94	87
In deze club gaan mensen op een prettige manier met elkaar om	93	90
In de club is geen verschil in omgang met allochtone en autochtone sporters	91	90
Als er in de club wordt gediscrimineerd, wordt er onmiddellijk iets van gezegd	88	82
Er wordt rekening gehouden met de wensen en gewoonten van alle leden	76	78

Het is mogelijk dat niet alle onderzoeksgroepen de omgangsvormen binnen een vereniging als even prettig ervaren. Daarom zijn de scores van ouders, leden en het kader in relatie tot prettige omgangsvormen onderling vergeleken. Daarnaast is gekeken naar de verschillen tussen allochtonen en autochtonen in de score op deze schaal. Tot slot is aandacht voor de verschillen in de score op deze schaal tussen verenigingen met relatief veel allochtonen (meer dan 10% van de leden is allochtoon) en de verenigingen met relatief weinig allochtonen en grote en kleine verenigingen.

Tabel 4.3 Score op schaal 'prettige omgang' (1-5) naar onderzoeksgroep, etniciteit en verenigingskenmerken

	gemiddelde
Totaal	4,36
Onderzoeksgroep	
Kader	4,38
Leden	4,47
Ouders	4,27
Etniciteit	
Allochtoon	4,31
Autochtoon	4,39
Samenstelling vereniging	
Veel allochtonen	4,35
Weinig allochtonen	4,36
Ledental vereniging	
Kleine vereniging	4,40
Grote vereniging	4,32

Zowel kader als leden en ouders zijn tevreden tot zeer tevreden over de omgangsvormen in de club. Wel valt op dat de ouders wat kritischer zijn dan de leden en het kader en significant lager scoren. Ouders kijken op een andere manier tegen de vereniging aan dan de leden en het kader, die beiden middenin het verenigingsleven staan. De ouders zijn meer de kritische buitenwacht. Niettemin zijn ook de ouders tevreden tot zeer tevreden over de omgangsvormen.

De allochtonen en autochtonen laten geen verschillen zien in de ervaren omgangsvormen. Er zijn eveneens geen verschillen waar te nemen tussen grote en kleine verenigingen of verenigingen met veel en verenigingen met weinig allochtonen.

Er lijkt over het algemeen sprake te zijn van een prettige omgang binnen de vereniging. Gezien de hoge gemiddelde scores op de schaal is er dan ook geen reden om aan te nemen dat de omgang binnen de vereniging, ook tussen allochtonen en autochtonen, problemen oplevert. Dit resultaat is in lijn met de indruk die verkregen is uit de interviews. Tijdens de interviews werd duidelijk dat iedereen gelijk wordt behandeld en dat men rekening houdt met elkaar. Dit wordt door de leden en de ouders bijzonder gewaardeerd. Een allochtone ouder zei hierover het volgende: “Dat ze de moeite nemen de mensen zo goed mogelijk te helpen en te respecteren, dat is het fijne van deze vereniging. ... Hier voel ik me thuis”. Opmerkelijk is wel dat de ouders en de leden die positieve kenmerken vaak alleen toedichten aan de vereniging waar zij bijhoren. Ze wekken vaak de indruk dat het bij andere verenigingen niet zo goed gaat als bij hun eigen vereniging.

Taal

Een belangrijke basis voor een prettige omgang is het spreken van dezelfde taal. Zowel leden, ouders als kader ervaren het als zeer storend wanneer in een andere taal wordt gesproken. Dit geldt niet alleen voor de autochtonen. Ook de allochtonen geven aan dat het onwenselijk en ongebruikelijk is om een andere taal dan Nederlands te spreken binnen de vereniging. Zowel vanuit het bestuur als vanuit de leden wordt aangegeven dat alleen Nederlands gesproken moet worden. Ook de allochtone leden zijn het hier mee eens. Zij begrijpen heel goed waarom het niet op prijs wordt gesteld om een andere taal te spreken. “Nee, je mag niet in je eigen taal praten. Dat hoort ook niet. Als je je eigen taal spreekt dan denken de mensen dat je over de een of ander aan het roddelen bent. Dat zou ik zelf ook niet fijn vinden.” (allochtoon jeugdlid) Mochten de allochtone leden met hun ouders wat woorden in een andere taal wisselen, dan wordt daar wel begripvol op gereageerd.

Tabel 4.4 In onze club moet vooral Nederlands worden gesproken, naar etniciteit en categorie (in percentages)

	(helemaal) oneens	neutraal	(helemaal) eens	weet niet
Leden en ouders	11	14	67	8
Allochtoon	17	14	59	11
Autochtoon	8	14	72	7
Leden	11	14	64	10
Ouders	11	13	69	6
Bestuurslid	5	10	83	3
Trainer	7	7	84	2

Gebruiken

Binnen de onderzochte verenigingen valt te constateren dat een aantal gebruiken van allochtonen al ‘ingeburgerd’ is. Nagenoeg alle verenigingen hebben aangegeven rekening te houden met de ramadan. Trainingstijden worden erop aangepast of er wordt in de trainingsinhoud rekening mee gehouden. Een autochtone trainer zegt hierover het volgende: “Als je in een groepje zwemt, wordt er een bepaalde aanwezigheid verwacht. Als een aantal meisjes er continu niet is, dan levert dat voor de andere problemen op. Bij de ramadan wordt er overigens anders mee omgegaan. Dat is geaccepteerd. Daar passen we zelfs de trainingen op aan, zodat de meiden na de ramadan zo weer aan kunnen haken”. Een bestuurslid van een andere vereniging geeft ook aan dat de ramadan ‘ingeburgerd’ is in de vereniging. “De leden die aan de ramadan doen, gaan uit de trainingsgroep om even wat te eten en komen dan weer terug. (...) In heel de vereniging is dat gewoon geworden. Niemand kijkt er van op. Het hoort er gewoon bij. Zonder dat ook maar iemand hier op reageert.”

Naast de ramadan wordt ook vaak gerefereerd aan het douchen met onderbroek. Hier werd jaren geleden verbaasd tegen aan gekeken.. Maar tegenwoordig wordt hier al lang niet meer van opgekeken. Sterker nog, in een aantal verenigingen wordt aangegeven dat tegenwoordig ook de autochtonen met onderbroek aan onder de douche gaan.

In het kantineassortiment wordt als het om warme snacks gaat beperkt rekening gehouden met de gebruiken en wensen van allochtone leden. Bestuurders geven hierbij vaak aan dat er een kaassoufflé wordt aangeboden en dat als er om gevraagd wordt ‘men best het plakje ham voor hen uit de tosti willen halen’ (autochtoon bestuurslid). Veel verder dan dit gaan de meeste sportkantines niet. De allochtonen zijn overigens overwegend tevreden over het kantineassortiment: ‘Een patatje voor de kinderen is altijd goed’ (allochtone moeder). De inrichting van de kantine is en blijft nog steeds traditioneel. De Nederlandse knusheid viert hier hoogtij. Het gehaakte kleedje op tafel met een potje met kunstbloemen erop wordt vaak gezien in de sportkantines.

4.2 Contacten

Het feit dat er binnen de verenigingen sprake is van prettige omgangsvormen, wil niet per definitie betekenen dat er ook sprake is van verdergaand contact met mede leden. Men kan bijvoorbeeld prettig met elkaar samenspelen in één team, maar niet na afloop van de wedstrijd in de kantine samen de wedstrijd nabespreken of elkaar buiten de vereniging zien. De verschillen in de mate van contact met medeleden wordt weergegeven op basis van contacten binnen en buiten de vereniging met leden van een andere etniciteit. Bij de omgang met leden buiten de vereniging gaat bijzondere aandacht uit naar de omgang met mensen van een andere afkomst.

Tabel 4.5 Contact met leden buiten vereniging (in percentages)

	Omgang met lid buiten vereniging	Omgang met lid van andere etniciteit buiten vereniging (in % van leden die omgaan met lid buiten vereniging)
Totaal leden	77	55
Etniciteit		
Allochtoon	72	76
Autochtoon	81	41
Samenstelling vereniging		
Veel allochtonen	76	64
Weinig allochtonen	79	39
Omvang vereniging		
Kleine vereniging	75	54
Grote vereniging	80	56
Sporttype		
Teamsport	85	65
Niet-teamsport	72	47

Driekwart van de leden gaat ook buiten de vereniging met tenminste één lid van de vereniging om. Wanneer alleen naar allochtonen wordt gekeken geldt dit voor 72 procent, terwijl 81 procent van de autochtonen buiten het sporten omgaat met een ander lid van de vereniging. Mocht een allochtoon buiten het sporten omgaan met een ander lid dan gaat hij of zij in drie van de vier gevallen (ook) om met een autochtoon. Daarentegen gaat een autochtoon wanneer hij of zij ten minste met één lid omgaat buiten het sporten in minder dan de helft van de gevallen (ook) om met een allochtoon (41%). Dit verschil tussen allochtonen en autochtonen is deels het gevolg van het kleine aandeel allochtonen in de meeste verenigingen⁹.

Er is sprake van veel contact tussen allochtone en autochtone leden binnen de vereniging. Waar het gaat om de leden van 6-12 jaar geven de ouders aan dat huidskleur of afkomst totaal geen rol speelt in de contacten van hun kinderen met andere kinderen binnen de vereniging.

“Kinderen kijken niet naar huidskleur of afkomst. Het gaat erom of mijn kind er fijn mee kan spelen. Ze zitten ook samen in de klas en wonen bij elkaar in de buurt. Ze zijn niet anders gewend.” (autochtone ouder)

Bij de leden van 13-23 jaar die zelf antwoord gaven op vragen over contact binnen en buiten de vereniging is het algemene beeld ook positief. Er is sprake van onderling contact en integratie

⁹ Wanneer een team van 10 spelers één allochtoon telt, is de kans voor hem om met een autochtoon lid (één van zijn negen teamgenoten) om te gaan groter dan de kans voor de andere negen spelers om met die ene allochtone teamgenoot om te gaan.

wordt niet als een probleem ervaren. “Er ontstaan ook romances tussen allochtonen en autochtonen in het judo. Dat is hier echt geen probleem, alleen maar leuk. Daar doen we niet moeilijk over en de allochtone meiden ook niet.” (autochtoon jeugdlid, vrouw). Wel geeft een aantal autochtone leden aan dat allochtonen leden zich anders gedragen. Zij melden zich niet af, komen na de wedstrijden niet in de kantine, hebben minder betrokken ouders, die ook minder vaak rijden.

De resultaten doen vermoeden dat er weinig reden is tot zorg waar het aantal contacten tussen allochtonen en autochtonen betreft. Niettemin blijkt uit de interviews dat de contacten met een andere etniciteit beperkt blijven tot binnen het verenigingsleven. In de overige vrije tijd wordt over het algemeen toch de voorkeur gegeven aan omgang met leeftijdsgenoten van de eigen etniciteit. In de interviews die gehouden zijn werd veelvuldig aangegeven dat men binnen de vereniging veel met elkaar omging, maar dat, door de schoolsituatie en de wijk waar men in woont, de vriendengroep waar men onderdeel van uitmaakt vaak een minder gekleurd karakter heeft. “In de vereniging zijn wel veel allochtonen, maar die zie ik naast de vereniging weinig. Ik ga vooral om met vrienden van school. Op mijn school zit geen één allochtoon, dus ik ga daar alleen om met Nederlanders.” (autochtoon lid). Voor een allochtoon jeugdlid geldt het tegenovergestelde. “Ik ga eigenlijk alleen met Mohammed buiten de vereniging om. De andere teamleden zie ik alleen in de club. Wij zitten ook bij elkaar op school, de rest niet.” (allochtoon lid).

Dat het contact buiten de vereniging, zeker bij de groep 13-23 jarigen, beperkt blijft heeft niet alleen met de wijk waar men woont of de school waar men op zit te maken. Het heeft ook met de cultuur te maken. Een autochtoon lid weet dit treffend te verwoorden. “In de klas gaat het heel goed, maar buiten de klas trekken de Turkse meiden naar elkaar toe. Dat komt door de gebruiken die zij hebben. Eén van hen is al verloofd en heeft een feest gehad met rituelen. Ik denk dat het aan de gebruiken ligt. Dat moet ze ons dan allemaal uitleggen. Een Turkse vriendin is er bekend mee en weet waar het over gaat. Nederlanders staan daar toch anders tegenover. Die zijn dat niet gewend. Ik kan begrijpen dat het voor haar lastig is om dat allemaal aan Nederlanders uit te leggen.”

Op basis van de relatie tussen allochtonen en autochtonen binnen de vereniging kan geconcludeerd worden dat de integratie op verenigingsniveau goed verloopt. In verschillende interviews is aangegeven dat men veel geleerd heeft van de andere culturen. Opmerkelijk is wel dat een deel van de autochtonen aangeeft dat alleen de ‘goede’ allochtonen lid zijn. “Deze allochtonen zijn goed geïntegreerd en zijn niet anders dan de autochtonen. De allochtonen die je op straat ziet hangen zijn gewoon anders.” (autochtoon jeugdlid).

4.3 Betrokkenheid bij vereniging

In hoofdstuk 2 is aangegeven dat de leden en ouders die hebben meegewerkt aan het onderzoek meer dan gemiddeld betrokken zijn bij de vereniging. Dit uit zich ook in het aandeel dat vrijwilligerswerk verricht, vaak bij de vereniging aanwezig is en in de kantine na blijft zitten. Desalniettemin is gekeken naar de verschillen in deze betrokkenheid. Hierbij is de aandacht uitgegaan naar allochtone en autochtone leden en ouders. Ook is gekeken naar de grootte en samenstelling van de vereniging alsmede naar verschillen tussen teamsporten en niet-teamsporten.

Tabel 4.6 Vrijwilligerswerk van ouders en leden (in percentages)

	Ouders	Leden
Totaal	37	39
Etniciteit		
Allochtoon	28	28
Autochtoon	45	46
Samenstelling vereniging		
Veel allochtonen	35	35
Weinig allochtonen	42	46
Omvang vereniging		
Kleine vereniging	28	37
Grote vereniging	48	42
Sporttype		
Teamsport	38	35
Niet-teamsport	37	42

Ouders van jonge autochtone leden (6-12 jaar) doen vaker vrijwilligerswerk dan de ouders van jonge allochtone leden (6-12 jaar). Dit resultaat is in de lijn der verwachting. Het is immers niet voor niets dat veel projecten aandacht besteden aan het versterken van de ouderbetrokkenheid onder met name de allochtone ouders.

Naast een verschil tussen allochtonen en autochtonen is er ook een verschil tussen ouders bij grote verenigingen en ouders bij kleine verenigingen. De ouders bij de grote verenigingen verrichten vaker vrijwilligerswerk dan de ouders bij kleine verenigingen.

Ook voor de leden geldt dat autochtonen meer vrijwilligerswerk verrichten dan allochtonen. Niettemin verricht 28 procent van de allochtone leden die zijn bevraagd vrijwilligerswerk. Bij de autochtone leden verricht bijna de helft vrijwilligerswerk (46%). Een oorzaak voor de lagere deelname aan vrijwilligerswerk bij allochtonen is mogelijk gelegen in de financiële positie (werken op zaterdag) en de onbekendheid met de verenigingscultuur in Nederland. Niet alle allochtonen zijn immers bekend met de verenigingssituatie als ze zich in Nederland aanmelden bij een vereniging. Een allochtoon jeugdlid zegt hierover het volgende: “Hier moet je contributie betalen, dat was bij ons niet. In Syrië kreeg ik zelfs geld. Nu moet je betalen en ook nog eens vrijwilligerswerk doen. Dat had ik nooit meegemaakt. Maar nu begrijp ik hoe het hier in Nederland gaat.”

Het hoge percentage leden dat vrijwilligerswerk verricht is mede het gevolg van de invoering van verplicht vrijwilligerswerk. Verschillende verenigingen stellen voor de leden vanaf 16 jaar het verrichten van een paar uur vrijwilligerswerk per seizoen verplicht. Hierbij kan men denken aan het fluiten van jeugdwedstrijden, bardienst, jureren bij wedstrijden, of assisteren bij trainingen. Hier wordt overigens niet door alle leden even enthousiast op gereageerd.

Concluderend kan worden gesteld dat leden, ouders en kader binnen de vereniging op een goede manier met elkaar omgaan. Er zijn geen spanningen tussen allochtonen en autochtonen waar te nemen. Integratie is überhaupt geen issue bij verenigingen. De contacten die zich binnen de vereniging voordoen worden alleen niet doorgetrokken buiten de vereniging. Hier kan nog zeker een stap gezet worden. Een ander verbeterpunt is de betrokkenheid van allochtone ouders. Allochtone ouders zijn minder vaak als vrijwilliger actief binnen de vereniging dan autochtone ouders.

5. Opvoedkundige waarde

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de opvoedkundige waarde van de vereniging. Dit hoofdstuk is gebaseerd op de vragenlijstgegevens en aanvullende interviews van kader, leden en ouders. Allereerst wordt ingegaan op hoe het contact met de vereniging tot stand is gekomen. Daarna is aandacht voor de ervaren opvoedkundige waarde van sport voor de leden, waarbij de ouders van de 6-12 jarige leden hebben aangegeven hoe waardevol de sportvereniging is voor hun kind.

5.1 Kennismaking met vereniging

Vrienden en familie spelen de grootste rol bij het in aanraking komen met een sportvereniging (resp 31% en 27%). Desalniettemin geeft 30 procent aan zichzelf te hebben aangemeld bij de vereniging, zonder dat vrienden, familie, school of iets anders daar een rol in heeft gespeeld.

Tabel 5.1 Hoe leden van 6- 23 jaar bij de sportclub zijn gekomen naar etniciteit (in percentages)

Via...	Allochtoon	Autochtoon	Totaal
Vriend(in)	39	25	31
Familielid	22	31	27
School	11	5	8
Open dag of andere kennismakingsactiviteit	4	3	3
Gemeente, wijk of welzijnswerk	1	1	1
Zelf aangemeld	24	34	30
Anders	7	7	7

Bij autochtonen zie je dat de familie een grotere rol speelt bij het lid worden van een sportvereniging. Bij allochtonen is een vriend of vriendin vaak de aanleiding tot een lidmaatschap bij een sportvereniging. Een andere opvallend resultaat is de invloed van school op de sportdeelname van allochtonen. In 11 procent van de gevallen is de school (mede)verantwoordelijk voor een lidmaatschap bij een sportvereniging. Terwijl dit maar voor 5 procent van de autochtone leden geldt.

5.2 Ervaren opvoedkundige waarde leden en ouders

Verschillende stellingen zijn gebruikt om de opvoedkundige waarde van sport in kaart te brengen. Door middel van een betrouwbaarheidsanalyse is een schaal geconstrueerd van deze stellingen. De schaal geeft de mate aan waarin de leden en de ouders voor zichzelf of, in het geval van de ouders, hun kind, een opvoedkundige waarde toekennen aan de vereniging. De volgende stellingen maken onderdeel uit van de schaal:

- door sport heb ik (mijn kind) meer discipline gekregen;
- door sport heb ik (mijn kind) meer respect gekregen voor mensen die anders zijn;
- door sport ben ik (mijn kind) me prettiger gaan voelen;
- door sport heb ik (mijn kind) meer zelfvertrouwen gekregen;
- door sport heb ik (mijn kind) beter leren doorzetten, bijvoorbeeld als het op school of op het werk even tegenzit;

- door sport heb ik (mijn kind) leren samenwerken;
- door sport presteer ik (mijn kind) beter op school of op het werk;
- door sport ben ik (mijn kind) beter in staat om van mezelf af te bijten als het nodig is.

Tabel 5.2 Opvoedkundige waarden ervaren door leden (in percentages)

Door de sport ...	(helemaal) oneens	neutraal	(helemaal) mee eens
heb ik beter leren samenwerken	11	18	72
heb ik meer discipline gekregen	9	22	69
voel ik mij prettiger dan daarvoor	9	24	68
ben ik betere in staat om van mezelf af te bijten als het nodig is	12	21	67
heb ik zelfvertrouwen gekregen	8	26	66
heb ik meer leren doorzetten, bijvoorbeeld als het even tegenzit op school of op het werk	14	24	63
heb ik meer respect gekregen voor mensen die anders zijn dan ik	18	32	50
presteer ik beter op school of op het werk	23	37	41

De leden kennen, afgaande op de scores op de schaal, wel degelijk een opvoedkundige waarde toe aan de sportdeelname in de club. Hierin is geen verschil waarneembaar tussen verenigingen met veel en verenigingen met weinig allochtonen. Ook is er geen verschil waarneembaar tussen allochtone en autochtone leden. De leden vinden dat sport vooral heeft bijgedragen aan het beter leren samenwerken (72%). Een autochtoon jeugdlid geeft dit treffend weer: “In een teamsport ben je toch op elkaar aangewezen. Je kunt alleen niet winnen, dus je moet wel samenwerken.”. De leden zijn het in mindere mate eens met de stellingen dat ze door sport meer respect hebben gekregen voor mensen die anders zijn (50%) en dat ze door sport beter presteren op school of werk (41%).

Tabel 5.3 Gemiddelde scores leden op opvoedkundige schaal (1-5) naar etniciteit en samenstelling vereniging

	gemiddelde
Totaal	2,5
Etniciteit	
Allochtoon	2,5
Autochtoon	2,4
Samenstelling vereniging	
Veel allochtonen	2,5
Weinig allochtonen	2,4

De ouders vinden de sportdeelname van hun kind in verenigingsverband evenzeer van opvoedkundige waarde als de leden dat vinden. Allochtone en autochtone ouders dichten op basis van de vragenlijsten evenveel opvoedkundige waarde toe aan sportdeelname in verenigingsverband. In de interviews werd duidelijk dat de opvoedkundige waarde van sporten in verenigingsverband bij autochtone ouders toch nadrukkelijker naar voren komt dan bij allochtone ouders het geval is. Autochtone ouders gaven meer dan eens aan dat het lid worden van een sportvereniging wordt gezien als een onderdeel van de opvoeding. “Dat hoort erbij. Sport is een onderdeel van de opvoeding. Het heeft een sociale functie, is goed voor gezondheid. Op alle vlakken eigenlijk denk ik”: aldus een autochtone moeder. Een andere autochtone moeder zei hierover het volgende: “Mijn kind moet sporten. Dat moest ik zelf ook altijd al. Daar is geen discussie over mogelijk.”. Door de allochtone ouders wordt slechts zelden aangegeven dat hun kind in ieder geval één sport moet beoefenen. Vooral allochtone vaders hebben andere verwachtingen bij sportdeelname. Zij leven voor een deel met het idee dat je iets moet bereiken met de sport die je beoefent. Sport voor de gezelligheid of om lekker te bewegen, krijgt van de allochtone vaders niet altijd de waardering die de leden zoeken. “Mijn vader vindt dat als je een sport doet, dan moet je er ook echt de top mee behalen. Je moet door kunnen breken en er geld mee kunnen verdienen. Met korfbal kan dat niet echt. Mijn vader begrijpt niet dat ik gewoon sport omdat ik het leuk vind. Mijn moeder begrijpt het wel.” (allochtoon lid, vrouw). Niettemin zijn er tekenen dat de houding van allochtone ouders jegens sport aan het veranderen is.

Tabel 5.4 Opvoedkundige waarden ouders leden 6–12 jaar (in percentages)

Door sport ...	Oneens	neutraal	eens	weet niet
is mijn kind zich prettiger gaan voelen	5	20	70	
heeft mijn kind meer zelfvertrouwen gekregen	5	21	69	
heeft mijn kind leren samenwerken	10	27	58	
heeft mijn kind beter leren doorzetten, bijvoorbeeld als het op school even tegenzit	10	33	48	1
is mijn kind beter in staat om van zich af te bijten als het nodig is	13	33	43	1
heeft mijn kind meer discipline gekregen	12	35	41	11
heeft mijn kind meer respect gekregen voor mensen die anders zijn	20	37	30	13
haalt mijn kind betere cijfers op school	26	43	16	16

Tabel 5.5 Gemiddelde scores ouders op opvoedkundige schaal (1–5) naar etniciteit en samenstelling vereniging

	gemiddelde
Totaal	2,4
Etniciteit	
Allochtoon	2,4
Autochtoon	2,3
Samenstelling vereniging	
Veel allochtonen	2,4
Weinig allochtonen	2,3

De ouders schrijven veel positieve effecten toe aan sport. Zo geeft tweederde van de ouders aan dat sport ertoe heeft bijgedragen dat hun kind zich prettiger is gaan voelen en meer zelfvertrouwen heeft gekregen. Meer dan de helft van de ouders geeft ook aan dat het kind door sport heeft leren samenwerken. Daarentegen zijn ouders het in mindere mate eens met de stelling dat door sport hun kind meer respect heeft gekregen voor mensen die anders zijn (30%). Een klein deel van de ouders geeft aan dat het kind door sport betere cijfers haalt op school (16%). Deze resultaten zijn vergelijkbaar met die van de oudere jeugdleden.

5.3 Rol van trainer als opvoeder

Waar leden en ouders een opvoedkundige waarde toekennen aan de sportdeelname in verenigingsverband, wordt deze ook gevoeld door mensen binnen de vereniging. Tweederde van de trainers ziet namelijk voor zichzelf een opvoedkundige taak weggelegd binnen de sportvereniging.

Tabel 5.6 opvoedkundige taken voor trainer in verenigingsverband (in percentages)

	(helemaal) eens	neutraal	(helemaal) oneens	weet niet
Ik geef iedereen gelijke kansen	93	2	5	
Ik stel duidelijke regels	91	5	5	
Ik probeer sporters bepaalde normen bij te brengen	91	5	5	
Ik behandel iedereen gelijk	89	5	7	
Ik probeer sporters te helpen bij hun emotionele en sociale ontwikkeling	75	16	7	2
Ik zie mezelf als opvoeder van mijn sporters	68	25	5	2

De trainer ziet zichzelf niet alleen als opvoeder voor zijn sporters, maar streeft ook gelijke behandeling en gelijke kansen na. De helft van de trainers probeert zijn spelers ook normen en waarden bij te brengen. Trainers kennen zichzelf hiermee een belangrijke rol toe als opvoeder en normbewaker in het verenigingsleven.

5.4 Gedragscode

De opvoedkundige rol die de trainer zichzelf toebedeeld is ook te zien in het gebruik van de gedragscodes van de vereniging. De trainers geven aan veelvuldig gebruik te maken van de gedragscodes.

Tabel 5.7 Toegepaste maatregelen door trainers bij overtreding gedragscode (in percentages)

	Nauwelijks / vaak niet	soms / neutraal	(heel) vaak	nvt
Individuele waarschuwing	26	21	44	9
Groepsgesprekken, nabesprekingen	31	21	33	14
Andere maatregelen	24	13	5	58
Schorsingen voor trainingen of wedstrijden	54	12	5	29
Verwijderen uit team	48	5	3	45
Geldboetes	23	5	3	70

De trainers zijn goed bekend met de gedragscodes. Slechts 16 procent van de trainers geeft aan niet te weten of de vereniging een gedragscode heeft. De trainers geven aan dat ze overtredingen aanpakken. Hierbij wordt eerst door middel van gesprekken en individuele waarschuwingen geprobeerd om gedragingen die in strijd zijn met de regels tegen te gaan. In een enkel geval levert dit niet het gewenste resultaat, waardoor de trainers (al dan niet samen met het bestuur) overgaan tot schorsing, verwijdering uit het team of geldboetes.

6. Conclusies en aanbevelingen

6.1 Algemeen

Het project *Meedoen* kende een ongelijke start. De elf gemeenten en negen bonden hebben op verschillende momenten verenigingen benaderd om deel te nemen aan het project. Dat proces heeft zich gespreid over een periode van anderhalf jaar. Hierdoor is een deel van de verenigingen al in volle gang met het project, terwijl andere verenigingen zich nog in de opstartfase bevinden.

De verenigingen verwijzen vaak naar hun maatschappelijke opdracht als reden om deel te nemen aan dit project. Maar andere minstens zo belangrijke redenen voor deelname aan het project zijn de financiële mogelijkheden van het project om het ledental te vergroten en de ondersteuning die verkregen wordt bij het werven en opleiden van kader en het formuleren van beleid.

Binnen het project wordt intensief samengewerkt met gemeenten, bonden en scholen. De samenwerking met collega-verenigingen blijft vergeleken daarbij iets achter.

6.2 Project opzet

Een analyse van de projectplannen heeft laten zien dat een grote diversiteit aan activiteiten ontplooid is en gaat worden in de komende jaren. Bondsplannen zijn hierbij sturend. Deze activiteiten zijn niet uitsluitend gericht op het binnenhalen van meer allochtonen in de vereniging. Veel verenigingen en bonden geven aan dat zij het stigma ‘allochtonenproject’ juist wensen te vermijden. Zij richten zich op ‘iedereen’, en willen hierin geen onderscheid tussen allochtonen en autochtonen maken. Bij de selectie van de wervingsgebieden wordt door gemeenten en verenigingen gekozen voor buurten en scholen waar een meer dan gemiddeld aantal allochtonen aanwezig is. Een nadrukkelijk onderscheid in westerse en niet-westerse allochtonen wordt niet gemaakt.

Binnen de vereniging wordt op verschillende manieren aandacht gegeven aan de doelgroep van het project. Men houdt rekening met culturele verschillen, er worden extra pogingen gedaan om ouders te betrekken bij het project en het sportaanbod wordt afgestemd op de doelgroep. Verenigingen geven hierbij aan dat ze absoluut niet voornemens zijn om te gaan ‘pamperen’.

6.3 Ouders

Binnen het project wordt vaak en veel geïnvesteerd in de ouders van de jonge jeugd. Verenigingen besteden veel aandacht aan deze ouders bij de kennismaking en het opzetten van nevenactiviteiten. Bij de kennismakingsgesprekken worden de ouders voorgelicht over de gang van zaken bij de vereniging en wordt gevraagd of ouders vrijwilligerswerk willen verrichten. Hierbij wordt geïnformeerd naar de competenties van de ouders. Dit stelt verenigingen in staat om te bepalen voor welke vrijwilligerstaken de ouders eventueel geschikt zouden zijn. De betrokkenheid van allochtone ouders blijft achter bij die van autochtone ouders. Dit uit zich onder andere in het minder verrichten van vrijwilligerswerk door allochtone ouders. De ouders zijn van mening dat er een sterke opvoedkundige waarde uit gaat van sport. Dit geldt zowel voor allochtonen als autochtonen. De autochtone ouders geven tijdens de interviews wel

meer dan allochtone ouders aan dat zij verenigingssport zien als vanzelfsprekend onderdeel van de opvoeding.

6.4 Kader

De bonden en verenigingen gebruiken het project onder andere om het kader van de vereniging te versterken. Goed en voldoende kader wordt als een algemene voorwaarde gezien voor het welslagen van het project. Hierbij wordt vooral geïnvesteerd in deskundigheidsbevordering. De trainer ziet men als de sleutelfiguur voor integratie binnen de vereniging. Hij of zij heeft een opvoedkundige functie binnen de vereniging, en is zich daar terdege van bewust. De trainers besteden aandacht aan het creëren van een goede sfeer en aan het overbrengen van de normen en waarden die daarbij behoren.

De verdiepingsstudie laat zien dat er vrijwel geen allochtonen als bestuurslid actief zijn. Het pluche van de sportverenigingen is in bijna alle gevallen voorbehouden aan autochtonen. Autochtone mannen wel te verstaan, want ook de vrouwen zijn ondervertegenwoordigd in het verenigingbestuur.

6.5 Toeleiding

De kennismaking met de vereniging vloeit vaak voort uit iemands sociale omgeving. Familie, vrienden en, in mindere mate, school blijken van invloed te zijn bij het lid worden van een sportvereniging. School speelt bij allochtonen een grotere rol bij de kennismaking met een sportvereniging dan bij autochtonen het geval is. Waar bij allochtonen vrienden het vaakst werd genoemd, gaat bij autochtonen de kennismaking met de vereniging het vaakst langs de lijn van de familie. Dit heeft wellicht mede te maken met het belang dat door autochtone ouders gehecht wordt aan sportdeelname van de kinderen. De autochtone ouders functioneren hierdoor meer als stimulator van sportdeelname dan bij allochtone ouders het geval is. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zij vaker een rol hebben in de kennismaking van de zoon of dochter met een sportvereniging.

6.6 Integratie

Een vereniging is een hechte gemeenschap. De leden van een vereniging voelen zich onderling sterk verbonden. Zij hebben veel onderling contact en zijn daar goed over te spreken. De contacten tussen allochtonen en autochtonen blijven veelal beperkt tot de vereniging. Daarbuiten wordt de vriendengroep vooral bepaald door de schoolsituatie en de wijk waarin men woonachtig is. In de meeste gevallen is er sprake van een homogene vriendengroep. Autochtonen hebben vooral autochtone vrienden en allochtonen vooral allochtone vrienden. De sportvereniging kan daar niet makkelijk tussen komen.

De omgangsvormen in de vereniging worden door leden, ouders en kader als prettig ervaren. Er zijn wat dat betreft geen verschillen gevonden voor grote of kleine verenigingen of voor verenigingen met veel of weinig allochtonen.

Daarmee lijken de verenigingen in de verdiepingsstudie enkele belangrijke voorwaarden voor integratie gerealiseerd te hebben. Gezien de voorhoede positie van deze verenigingen mag een dergelijke constatering zeker nog niet veralgemeniseerd worden naar de georganiseerde sport in ons land.

6.7 Opvoeden

Sport heeft onmiskenbaar een opvoedkundige waarde. De leden, ouders en het kader hebben duidelijk aangegeven dat zij dit ook zo ervaren. De leden, zowel autochtoon als allochtoon, geven aan dat zij vooral vinden dat sport bijdraagt aan het beter leren samenwerken. Maar sport draagt ook bij aan discipline en de leden geven aan zich prettiger te voelen door het sporten. Bij de leden van 6-12 jaar geven de ouders aan dat het kind door de sport meer zelfvertrouwen heeft gekregen. Ondanks de gelijkgezindheid van autochtone en allochtone ouders over de ervaren opvoedkundige waarde van sport, wordt een verschillend belang toegekend aan het sporten. Sport en dan vooral sporten in verenigingsverband wordt door autochtone ouders vaak gezien als een onderdeel van de opvoeding. Deze opvatting wordt niet in die mate gedeeld door de allochtone ouders.

6.8 Gedragsregels

De gedragsregels, bijvoorbeeld in de vorm van een code, zijn bij driekwart van de verenigingen in schriftelijke vorm aanwezig. Binnen de gedragscodes wordt zeer beperkt aandacht besteed aan etniciteit of sekse. De verenigingen geven aan dat ieder lid gelijk is en derhalve een onderscheid naar specifieke kenmerken niet wenselijk is.

Binnen de verenigingen is Nederlands de voertaal. Hier wordt door allochtonen goed gehoor aan gegeven. Verenigingen hanteren vaak kledingvoorschriften om de veiligheid bij sportactiviteiten te kunnen garanderen. Het verbod op het dragen van een hoofddoek voor allochtone meiden wordt als een van de oorzaken genoemd van het opzeggen van het lidmaatschap zo rond 12-jarige of 13-jarige leeftijd.

Verenigingen geven aan de gedragsregels consequent te handhaven. Mochten leden zich misdragen dan wordt door de vereniging ingegrepen. In de meeste gevallen wordt eerst een waarschuwing gegeven. De regels waar het meest aan wordt gerefereerd zijn het op tijd komen, afmelden bij verhindering en het op tijd betalen van de contributie. Verenigingen ervaren weinig verschillen tussen allochtonen en autochtonen in het naleven van deze gedragsregels. Alle leden weten dat ‘je gewoon gedragen’ de standaard is.

6.9 Drempels

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat de sociaal economische positie van allochtone ouders een drempel is om te participeren in vrijwilligerswerk. De allochtone ouders zijn in het weekend (zaterdag) vaak aan het werk. Daardoor kan in sommige gevallen niet aan verenigingsverplichtingen als het begeleiden bij wedstrijden of het draaien van diensten, voldaan worden. Dit geldt in mindere mate voor autochtone ouders.

Hoewel de kantines bij veel verenigingen erg Hollands ogen in aankleding en assortiment ervaren allochtone leden en ouders dit niet als een bijzonder knelpunt.

De sportdeelname van allochtonen is vrij traditioneel gericht. De stereotype sportbeelden komen in dit onderzoek nadrukkelijk naar voren. Zo zijn Marokkanen ruim vertegenwoordigd bij de vechtsport. Turken zijn vooral te vinden bij de voetbalverenigingen en de Antillianen bij de honkbalverenigingen. De keuze voor andere sporten is daardoor minder vanzelfsprekend en vraagt om extra inspanningen van verenigingen en bonden.

Sportuitval bij allochtone meisjes vindt vooral plaats na de basisschoolleeftijd. De oorzaak ligt veelal in een cultureel bepaald rolpatroon en kledingvoorschriften, waar in verenigingsverband

niet aan kan worden voldaan. Desalniettemin zijn er verschillende voorbeelden van sportende meiden die dit culturele rolpatroon doorbreken.

6.10 Succesfactoren

Voor een vereniging is het belangrijk om te beschikken over voldoende en deskundig kader. Daarnaast dragen het goed zijn in de sport en een goed sociaal imago bij aan de kansen op een succesvol project. Deze verenigingen hebben namelijk een meer dan gemiddelde aantrekkingskracht op allochtone leden en zijn ook in staat om de toestroom van nieuwe leden goed op te vangen.

Veel verenigingen hebben een deel van het projectgeld gewijd aan het opleiden van kader. Dit is een goede investering geweest. Het is gebleken dat beschikbaar en deskundig kader één van de belangrijkste randvoorwaarden is om het project in goede banen te leiden.

Een goede samenwerking tussen gemeenten, verenigingen en scholen is eveneens een belangrijke voorwaarde gebleken om rendement uit het project te halen. Op lokaal niveau wordt de verbeterde samenwerking als één van de winstpunten van het project ervaren. Met name het betrekken van scholen en wijkorganisaties heeft reeds veel opgeleverd.

6.11 Perspectief

Integratie is een proces van de lange adem, van generaties wordt wel gesteld. Er is tijd voor nodig en het wordt zeker niet van de ene op de andere dag gerealiseerd. In de verdiepingsstudie blijkt dat de verschillen tussen autochtone en allochtone leden nivelleren. De populariteit van sporten in verenigingsverband is onder de allochtone jeugd aan het toenemen, al worden hierin de stereotype sportbeelden vooralsnog bevestigd.

De specifieke op de allochtonen toegesneden activiteiten die de verenigingen ontplooiën dragen bij aan de toename van allochtonen in de verenigingssport. Hierbij is vooral de samenwerking met scholen vruchtbaar gebleken. De inspanningen van bonden en verenigingen moeten echter niet beperkt blijven tot het binnenhalen van allochtonen in de vereniging. Betrekken en behouden zijn minstens zo belangrijk. De vereniging moet voldoende deskundig kader hebben om de toestroom van extra leden goed op te vangen en om een sfeer te creëren waar alle leden zich goed in thuis voelen. Extra aandacht dient hierbij uit te gaan naar de trainer die een centrale rol inneemt als 'opvoeder' en sleutelfiguur voor integratie binnen de vereniging. De verenigingen die hebben deelgenomen aan dit onderzoek lijken daar goed in te slagen of zijn druk doende stappen in die richting te zetten.

Er is bij verenigingen nog vaak sprake van *trial and error*, vandaar dat succesvolle voorbeelden breed uitgedragen moeten worden. De bonden en kennisinstellingen hebben hier een grote rol te vervullen.

De samenwerking met gemeenten en bonden is essentieel. Over het algemeen is men zeer positief over hetgeen samen gerealiseerd is. De onderlinge contacten op verenigingsniveau blijven hierbij wat achter. Op het lokale niveau zouden verschillende verenigingen onder regie van de gemeente vanuit een gezamenlijk perspectief elkaar kunnen ondersteunen en versterken.